

TM	Г. XXXVI	Бр. 4	Стр. 1947-1950	Ниш	октобар - децембар	2012.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Prikaz dela
Primljeno: 11.11.2012.

Jelena Jovanović

SELO U POGRANIČJU*

Selo u pograničju je zbornik vodećeg nacionalnog značaja, u kome su prikazana infrastrukturna opremljenost i obnova i razvoj sela. Cilj istraživača je bio da sagledaju sela u socijalno-ekonomskom polju, pravno-političkoj nadgradnji i oblasti kulture. Zbornik su priredili Dragoljub B. Đorđević, Đura Stevanović i Dragan Todorović, zajedno sa još trideset tri istraživača koji su detaljno predstavili sedamnaest sela u okviru rada na projektu (179013) „Održivost identiteta Srba i nacionalnih manjina u istočnoj i jugoistočnoj Srbiji“ (izvodi se na Univerzitetu u Nišu – Mašinski fakultet).

Kao prvi primer, autori su naveli selo *Topolovnik* kod Velikog Gradišta koje se nalazi u istočnoj Srbiji u Braničevskom okrugu. Strukturu stanovništva čine Srbi, Vlasi, Rumuni, Romi, pri čemu su Srbi dominantni. To je selo zbijenog tipa gde preovladavaju poljoprivredni i ratarsko-stočarski poslovi. Takođe, ima idealne uslove za razvoj poljoprivredne proizvodnje. Kroz selo prolazi magistralni put što pokazuje da raspolaže svim neophodnim elementima infrastrukture. Za Topolovnik je karakteristična manifestacija Jepurijada, tj. Zečijada, što znači da Topolovnik može postati privlačan za razvoj različitih oblika turizma (lovni, izletnički, ruralni).

Selo *Dobra* je deo Đerdapske klisure, pripada opštini Golubac. Zbijenog je tipa sa kućama izgrađenim od tvrdog materijala. Veći deo sela je pod površinom šuma, a ostali deo teritorije čine oranice, vinogradi, pašnjaci. Društveni, prosvetni, duhovni, kulturni i sportski život sela odvijao se preko organizovanih institucija. Selo poseduje školu, crkvu, dom kulture, dobru komunalnu opremljenost. Zanimljivo je da u selu Dobra poljoprivreda nikada nije bila dominantno zanimanje meštana, na šta su presudan uticaj imala velika rudna bogatstva i izobilje šuma. Što se tiče stanovništva, može se reći da su ga napuštali mladi ljudi sposobni za reprodukciju, čime je poremećena starosna struktura stanovništva. Posebna mogućnost za razvoj ovog sela odnosila se na arheološka nalazišta i privredne i industrijske aktivnosti bazirane na lokalnim resursima.

Na teritoriji opštine Majdanpek nalazi se selo *Vlaole* nastalo posle Drugog srpskog ustanka. O samom selu ima veoma malo zapisa, jer su podaci koji se iznose pretežno rezultat rada na terenu. Karakteristika većine seoskih naselja

---

jeka.84@live.com

* Драгољуб Б. Ђорђевић, Ђура Стевановић и Драган Тодоровић (Прир.) (2012). *Село у пограничју источне и југоисточне Србије*. Београд: Службени гласник и Завод за проучавање села, 453 стр.

opštine Majdanpek jeste grupisanost po zaseocima, tzv. kulijama. Reč kulija potiče iz vlaškog jezika i označava breg, padinu, kosu. Meštani ovog sela najveći problem imaju sa drumskom infrastrukturom, ali se zato od ostalih sela izdvajaju po dobroj stambenoj i komunalnoj opremljenosti. Stanovništvo Vlaola se uglavnom bavi ratarstvom i stočarstvom, a jedan broj zanatlija i industrijskih radnika svakodnevno putuje na posao u Bor i Majdanpek. Selo poseduje školu, ali mu nedostaju biblioteka, muzej, bioskop.

Brza Palanka je selo smešteno u opštini Kladovo, u severnoj Srbiji i zbog kulturne riznice koju poseduje postalo je izbor istraživanja. Brzu Palanku odlikuju bogate šume, reka Dunav i drugi prirodni resursi, arheološko nalazište Egeta, tako da je bila povoljna za život u svim istorijskim epohama. Zbog geografskih i klimatskih faktora, prevladava ratarsko-povrtarska kultura, a zastupljene su vinogradarska i stočarska, kao i pčelarska radinost. Kada je reč o kulturi na selu, može se reći da je deo strukture tradicionalnog seoskog društva. Tu strukturu čini relativno stabilan sistem veza i odnosa između pojedinaca i grupa u sklopu zajednice. Odnos između globalnog i seoskog društva obeležavaju dva procesa – namera globalnog društva da prodre u seosko i nastojanje seoskog društva da prodre u globalno.

Rogljevo pripada opštini Negotin, i kao i mnoga sela karakteriše se starenjem stanovništva, njegovim odlivom, gašenjem škola i drugih institucija društvenog života. Selo je naseljeno doseljenicima sa Kosova, ali se smatra da ima i starosedelačkih porodica. Strukturu stanovništva čine Srbi, Vlasi, Rumuni, Bugari. Osnovna delatnost i izvor prihoda bilo je vinogradarstvo, zbog čega su pivnice predstavljale specifičan kulturni spomenik i turističku atrakciju. Iako se Rogljevo pominjalo kao ratarsko-stočarsko selo, danas je stočarstvo zamrlo, dok se preostali seljani još uvek bave ratarstvom.

Grište se nalazi u južnom delu grada Zaječara. U njemu se nailazi na tragove života iz praistorijskih, rimskih i srednjovekovnih vremena. To je jedno od malobrojnih sela koje nije pogođeno depopulacijom. Naseljavali su ga ljudi sa Kosova i izbeglice iz Krajine. Stanovništvo je većinom poljoprivredno. Uglavnom je zastupljeno ratarstvo, stočarstvo, vočarstvo. Kuće su uglavnom sagrađene od ručno pravljenih cigle, mada selo poseduje i dosta novih kuća. Komunalna infrastruktura je na nezavidnom nivou. Jedan od većih komunalnih problema je dotrajala vodovodna mreža. Od javnih objekata selo poseduje dom, školu, istorijske spomenike, sveta mesta, ambulantu, poštu.

Ošljane se nalazi u severoistočnom delu opštine Knjaževac. Naselje je razbijenog tipa – ima tri zaseoka. Bilo je zbijenog tipa, ali je raseljavanjem postalo razbijeno. U ataru ovog sela ima tragova ljudskog života iz antičkog i srednjovekovnog perioda. U narednim decenijama, pa sve do danas, broj stanovnika opada prirodnim izumiranjem starije populacije. Stanovništvo je bilo i ostalo isključivo poljoprivredno. Veliki broj kuća je sagrađen od ručno pravljenih cigle. Osnovna komunalna infrastruktura se koliko-toliko održava, ali ona glavna za zadovoljavanje potreba nalazi se u Minićevu, udaljenom 6–7 kilometara od ovog sela.

Beli Potok je naselje u opštini Knjaževac, na prostoru koji je poznat kao Timočka Krajina. Beli Potok je selo razbijenog tipa, kuće su udaljene jedna od druge i grupisane po mahalama, čija je osnovna karakteristika to da su formirane na osnovu familijarne pripadnosti. Masovni odlazak mladog i sredovečnog

stanovništva jeste posledica industrijalizacije i urbanizacije koje su dovele do potpune degradacije ovog sela.

Selo **Brlog** pripada Pirotskom okrugu i jedno je od najstarijih sela na Staroj planini. To je tipično planinsko selo bogato livadama i pašnjacima, gde je stočarstvo glavna poljoprivredna grana. Selo je ekonomski nerazvijeno, nema adekvatnu infrastrukturu, odliv stanovništva je veliki i stalan.

Željuša je selo koje teritorijalno pripada opštini Dimitrovgrad. Dobre klimatske prilike omogućile su stanovništvu da se bavi uzgojem različitih ratarskih kultura. Presudan uticaj na rast i razvoj Željuše imali su dobro razvijena infrastrukturna mreža i saobraćajna povezanost sa Dimitrovgradom. Naselje je etnički mešovito, sa najvećim procentom Bugara i Srba.

Aleksandrovac se nalazi na prostoru opštine Babušnice i spada u grupu najmlađih naselja, podeljeno na zaseoke (mahale). Nalazi se na razmeđi značajnih magistralnih i regionalnih puteva jugoistočne Srbije. Kada je reč o privrednom karakteru naselja, može se reći da se meštani pretežno bave ratarstvom i stočarstvom. Što se tiče infrastrukture, poslednja ulaganja datiraju još pre raspada stare Jugoslavije.

Selo **Preslap** smešteno je na padinama planine Gramade i pripada opštini Crna Trava. Po geografskim i privrednim karakteristikama ovo selo ima obeležja naselja razbijenog tipa, grupisano u više mahala. Etnička struktura sela je homogena, s obzirom na to da su svi stanovnici Srbi. Glavni problem sela su nezaposlenost, loša infrastruktura i siromaštvo.

Masurica je jedno od najvećih sela u surduličkoj opštini koje se po društvenoj infrastrukturi početkom dvadesetog veka razlikovalo od ostalih. Karakteristično je bilo osnivanje zadruga zahvaljujući kojima su stanovnici uvećavali svoj kapital. Međutim, posle Drugog svetskog rata taj tip zadruge je prestao da postoji, a iz iste su počela da se formiraju preduzeća. Masurica se smatra poljoprivrednim, tačnije ratarskim naseljem. Svi problemi sa kojima su se suočavali meštani sela još pre 20 godina, aktuelni su i danas – nedostatak vodovoda i kanalizacije, nezaposlenost, sve veći odliv stanovništva.

Donja Ljubata pripada opštini Bosilegrad. Stanovništvo ovog sela se pretežno bavi poljoprivredom, odnosno stočarstvom. Privredne organizacije, kao što su preduzeća, zadruge, ovde ne postoje. Stanovnici tvrde da su uslovi za život sve lošiji – kao najveći problem navode siromaštvo, infrastrukturu i sve što je u vezi sa njom.

Jedno od mesta u opštini Trgovište jeste selo **Radovnica**. Razbijenog je tipa i pripada pčinjskom okrugu. Prirodni karakter i struktura stanovništva je mešovitog tipa. Meštani se pretežno bave poljoprivredom i stočarstvom. Privredne organizacije u selu i danas postoje, ali u zapuštenom stanju i rade sa smanjenim kapacitetom. Veliku zabrinutost izazivaju problemi siromaštva, kriminal, krađe, alkoholizam.

Selo **Lopardince** je smešteno u centralnom delu opštine Bujanovac. Glavne poljoprivredne grane su ratarstvo i stočarstvo. Mesto se delilo prema srodničkim kućama – familijama. Komunalna opremljenost sela je delimična, jer je sprovedena samo vodovodna mreža, bez kanalizacione.

Cakanovac je malo selo udaljeno 7 kilometara od opštine Preševo. Privredno je slabo, meštani se bave raznim granama poljoprivrede. Svi problemi su ostali isti kao i od pre dvadeset godina –put, vodovod, kanalizacija, dom kulture, prodavnica.

1950

U Srbiji je proces depopulacije počeo 1989. godine na području Vojvodine, da bi 1992. zahvatio i centralni deo Republike Srbije. Sela u Srbiji se, samim tim, mogu opisati različitim stepenom njihovog razvoja: iščezavanje, borba za opstanak, dekompozicija, rekompozicija, razvoj. Mnogim selima u Srbiji, naročito onim u pograničnim ruralnim oblastima, potrebna je potpuna demografska revitalizacija i ekonomska obnova. Pod revitalizacijom se podrazumeva kompletna ekonomska, biološka i kulturna obnova neke oblasti, pri čemu se ljudskom faktoru pridaje najveći značaj. Žižu interesovanja istraživača predstavljaju mladi ljudi koji još uvek naseljavaju ruralna područja.